

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه علامه طباطبایی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد گرایش مطالعات منطقه‌ای اروپا

عنوان:

مقایسه سیاست خارجی فرانسه در دوره دوگل و سارکوزی

استاد راهنما:

دکتر سید محمد طباطبایی

استاد مشاور:

دکتر حسین سلیمی

نگارش:

فربا محمودی

زمستان ۱۳۹۰

به پدر و مادر عزیزم

تقدیر و تشکر

بی شک این پژوهش توفیق نمی یافت مگر با راهنمایی‌های اساتید ارجمندم

جناب آقای دکتر سید محمد طباطبایی و جناب آقای دکتر حسین سلیمی

لذا صمیمانه کمال تشکر و امتنان را از مساعدت و زحمات ایشان دارم.

همچنین لازم می دانم از جناب آقای دکتر سید جلال دهقانی فیروز آبادی که داوری این

پایان نامه را برعهده گرفتند تشکر نمایم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: کلیات پژوهش
۲.....	بیان مسئله
۴.....	اهداف پژوهش
۴.....	روش پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها
۴.....	روش جمع آوری اطلاعات
۴.....	سوال اصلی پژوهش
۴.....	فرضیه اصلی پژوهش
۴.....	متغیرهای مستقل و وابسته
۵.....	شاخص‌های متغیرها
۶.....	تعریف مفاهیم
۹.....	بررسی آثار و متون پژوهش
۱۱.....	سازماندهی پژوهش
۱۲.....	فصل دوم: چارچوب نظری
۱۳.....	مقدمه
۱۳.....	بررسی تاثیر ذهنیت بر رفتار خارجی دولتها از منظر نظریه‌های مختلف
۱۳.....	الف) نظریه ساختارگرایی
۱۵.....	ب) نظریه سازه‌انگاری
۱۶.....	ج) نظریه تصمیم‌گیری از منظر نظریه جرویس

فصل سوم: جمهوری پنجم فرانسه، تشکیلات و ساختار آن ۱۹

مقدمه ۲۰

الف) مقدمات شکل گیری جمهوری پنجم ۲۱

ب) تشکیلات جمهوری پنجم ۲۲

(۱) قوه مجریه و اختیارات ویژه آن ۲۲

(۲) قوه مقننه ۲۴

(۳) قوه قضائیه ۲۵

فصل چهارم: سیاست خارجی فرانسه در دوره دوگل ۲۷

مقدمه ۲۸

بخش اول: آراء و اندیشه های دوگل ۲۹

الف- ناسیونالیسم ۲۹

ب- حفظ استقلال و حاکمیت فرانسه ۳۰

پ- زنده کردن شکوه و عظمت فرانسه ۳۱

ت- آزادی عمل از دو بلوک و تشکیل مرکز قدرت سومی در اروپا ۳۲

ث- دور ساختن انگلیس از پروژه اروپایی ۳۳

ج- مهار آلمان در چارچوب یک اروپای پیشرفته ۳۲

چ- لزوم گسترش جهانی فرانسه ۳۴

بخش دوم: سیاست خارجی دوگل ۳۵

الف) سیاست خارجی دوگل در قبال دو ابر قدرت ۳۵

(۱) موضع دوگل در قبال سیاست اتمی آمریکا در ناتو ۳۶

- ۱-۱) سیاست های اتمی آمریکا در ناتو..... ۳۶
- ۱-۲) پیشنهاد رهبری سه گانه ناتو از سوی ژنرال دوگل..... ۳۷
- ۱-۳) مخالفت آمریکا با پیشنهاد رهبری سه گانه دوگل..... ۳۸
- ۱-۴) تصمیم به ساختن سلاح اتمی ملی و مستقل از پیمان دفاعی ناتو..... ۳۹
- ۱-۵) موضع آمریکا در مورد بمب اتمی فرانسه..... ۴۰
- ۱-۶) خروج فرانسه از شاخه نظامی ناتو..... ۴۲
- ۱-۷) سایر منازعات با آمریکا..... ۴۴
- ۲) موضع دوگل در قبال شوروی..... ۴۵
- ۲-۱) سیاست تنش زدایی دوگل با شوروی..... ۴۶
- ۲-۲) اختلافات دوگل با شوروی بر سر تقسیم آلمان..... ۴۶
- ب) موضع دوگل در قبال اروپا..... ۴۷
- ۱) طرح فوشه..... ۴۹
- ۱-۱) مرحله اول طرح فوشه..... ۴۹
- ۱-۲) انتقادات به طرح اول فوشه..... ۵۰
- ۱-۳) مرحله دوم طرح فوشه..... ۵۱
- ۱-۴) شکست مذاکرات..... ۵۲
- ۲) محور بن_پاریس..... ۵۳
- ۳) موضع دوگل در قبال ورود انگلیس به بازار مشترک..... ۵۴
- ۳-۱) تاریخچه شکل گیری بازار مشترک..... ۵۴
- ۳-۲) انگلیس و جامعه اقتصادی اروپا..... ۵۶

- ۳-۳) اقدام انگلیس در تشکیل منطقه بازرگانی آزاد و قرارداد استکهلم ۵۸
- ۳-۴) مخالفت دوگل با ورود انگلیس به بازار مشترک ۵۸
- ۳-۵) سایر منازعات با انگلیس ۶۰
- ۳-۵-۲) واکنش دوگل در قبال قرارداد ناسا ۶۱
- ۳-۵-۳) پیشنهادات جهت حل بحران خاورمیانه ۶۲
- ۳-۵-۴) ناتو اختلافات دوگل با انگلیس ۶۲
- ج) سیاست های مستقلانه دوگل در قبال خاورمیانه ۶۳
- ۱) موضع دوگل در قبال منازعه اعراب و اسرائیل ۶۴
- ۱-۱) اتخاذ سیاست بی طرفی در قبال منازعه اعراب و اسرائیل ۶۴
- ۱-۲) خاتمه همکاری نظامی بین پاریس و تلایو پس از جنگ شش روزه ۶۵
- ۲) موضع دوگل در قبال ایران ۶۶
- فصل پنجم: سیاست خارجی فرانسه در دوره سارکوزی ۶۷
- مقدمه ۶۸
- بخش اول: نگرش و نظریات سارکوزی ۶۸
- الف- مفهوم قدرت نسبی ۶۸
- ب- چند جانبه گرایی ۷۱
- پ- دیدگاه جهانی ۷۲
- ت- توجه به نقش لندن در دفاع اروپایی ۷۳
- ث- مکمل بودن ناتو و دفاع اروپایی ۷۳
- ج- بازگشت فرانسه به اروپا ۷۴

- بخش دوم : سیاست خارجی فرانسه در دوره سارکوزی ۷۵
- الف) سیاست های اروپایی ۷۵
- ۱) تلاش سارکوزی برای تصویب معاهده لیسبون ۷۵
- ۲) ESDP به عنوان عنصر اصلی سیاست دفاعی فرانسه ۷۶
- ب) رویکرد آتلانتیک گرایانه سارکوزی ۸۱
- ۱) بازگشت فرانسه به ساختار یکپارچه نظامی ناتو ۸۲
- ۱-۱) دلایل و انگیزه های سارکوزی برای بازگشت به بخش نظامی ناتو ۸۳
- ۱-۲) پیش شرط های سارکوزی رای بازگشت فرانسه به بخش نظامی ناتو ۸۶
- ۲) تعهد پذیری افزونتر فرانسه در افغانستان ۸۷
- ۳) همسویی با مواضع آمریکا در خاورمیانه ۹۰
- ۳-۱) برنامه هسته ای ایران ۹۱
- ۳-۲) رابطه با اسرائیل ۹۳
- ۳-۲-۱) ویژگی های نگرش فرانسه نسبت به اسرائیل ۹۴
- ۳-۲-۲) واگرایی سیاسی بین فرانسه و اسرائیل ۹۵
- ۳-۲-۲-۱) مناقشه فلسطین و اسرائیل ۹۵
- ۳-۲-۲-۲) بحران لبنان ۹۵
- ۳-۲-۲-۳) سیاست عرب سارکوزی ۹۶
- ۳-۲-۲-۴) برنامه هسته ای ایران ۹۶
- ۳-۳) مناقشه فلسطین و اسرائیل ۹۷
- ۳-۳-۱) پیشنهاد سارکوزی برای کشور فلسطین ۹۸

- ۳-۴) عراق ۱۰۲.....
- ۳-۴-۱) سیاست های دولت شیراک در قبال اشغال عراق ۱۰۲.....
- ۳-۴-۲) سیاست های شیراک پس از اشغال عراق ۱۰۵.....
- ۳-۴-۳) عراق، نقطه عطف تنش زدایی فرانسه و آمریکا در خاورمیانه در دوره سارکوزی ۱۰۷.....
- ۴) تحولات در روابط با انگیس ۱۰۷.....
- ۴-۱) همکاری نظامی ۱۰۹.....
- ۴-۲) همکاری هسته ای ۱۱۰.....
- ۴-۳) تجزیه و تحلیل انگیزه های فرانسه از عقد معاهدات ۱۱۱.....
- ۴-۴) واکنش ها نسبت به این معاهدات ۱۱۲.....
- ۵) عملیات نظامی در لیبی ۱۱۳.....
- نتیجه گیری ۱۱۵.....
- منابع ۱۱۹.....
- الف) فارسی ۱۱۹.....
- ب) لاتین ۱۲۳.....

فصل اول

کلیات پژوهش

بیان مساله

جمهوری چهارم فرانسه در ماههای مه- ژوئن ۱۹۵۸ در اثر بحران سیاسی و نظامی شدید که بر سر مسئله الجزایر پیش آمده بود متلاشی شد. جنگ استقلال طلبانه پر خشونت از ۱۹۵۴ در الجزایر بیداد می‌کرد و چنین به نظر می‌رسید که ثبات رای دولت فرانسه از ۱۹۵۸ دستخوش تزلزل شده‌است. با این وصف، ارتش فرانسه در الجزایر، که افسران ارشد آن همه از دست راستی‌های بسیار افراطی بودند سرسختانه برای حفظ پرچم سه رنگ فرانسه در الجزایر پافشاری می‌کردند. در برابر چنین تهدیدهایی بود که سیاست پیشگان جمهوری چهارم، نومیدانه، به شخصیت نیرومند و پرجاذبه ژنرال دوگل^۱، رهبر سابق فرانسه آزاد و رئیس دولت موقت ۱۹۴۵/۱۹۴۶ پناه بردند، چون او تنها کسی بود که در آن شرایط می‌توانست کنترل ارتش را به دست گیرد، ماجرای الجزایر را حل کند و وحدت ملی را بر جا نگاه دارد. بازگشت ژنرال دوگل به قدرت در واقع، به معنای کودتایی از جانب آن دسته از احزاب راست بود که در بیشتر دوره جمهوری‌های سوم و چهارم از قدرت بر کنار مانده بودند. به قدرت رسیدن دوگل در عین حال بشارت دهنده نوعی دگرگونی اساسی در نظام سیاسی فرانسه نیز بود. در اوضاع و احوال پرتنش آن روزها، بسیاری از مردم در آرزوی قانون اساسی جدیدی بودند که ترکیب کننده دو سنت سیاسی کشور باشد: رهبری نیرومند دستگاه اجرایی همراه با نوعی نظارت و حسابرسی دموکراتیک از سوی دستگاه قانونگذاری. این قانون اساسی، در مدت سه ماه پس از به قدرت رسیدن ژنرال دوگل، به سرعت آماده شد و در جریان referendum ۲۸ سپتامبر ۱۹۵۸ به وسیله ۷۹ درصد از مردم فرانسه به تصویب رسید (داری‌شر، ۱۳۶۹: ۱۰).

این قانون که بر اساس افکار و اندیشه‌های دوگل شکل گرفته بر خلاف قانون اساسی چهارم، تمرکز قدرت را در قوه مجریه و شخص رئیس جمهور در قالب سیستم نیمه ریاستی افزایش داده است. با توجه به اینکه در نظام حکومتی فرانسه رئیس جمهور از اختیارات گسترده‌ای در تدوین سیاست خارجی برخوردار می‌باشد در نتیجه افکار و اندیشه‌هایش تاثیر قابل ملاحظه‌ای در تدوین سیاست خارجی دارد. بنابراین برای فهم سیاست خارجی فرانسه در دوره دوگل شناخت اندیشه‌های دوگل ضروری است چرا که رفتار سیاسی دوگل برخاسته از اندیشه‌ها و افکار اوست. دوگل در سیاست خارجی به دنبال زنده کردن عظمت و شکوه فرانسه بود و تنها راه آن را حفظ استقلال فرانسه در سیاست‌هایش می‌دانست. از این رو سیاست خارجی مستقل از دو قطب را طراحی نمود و با خارج ساختن فرانسه از شاخه نظامی ناتو و کسب نیروی بازدارنده هسته‌ای ملی و مستقل در پی کسب ابزارهای جدید قدرت بود. دوگل در پی آن بود تا با تبدیل کردن اروپا به قطبی جدید با نقش برتر فرانسه، به موازنه‌ای در مقابل دو قطب تبدیل شود. در همین راستا این کشور تلاش می‌کرد تا با یکپارچه سازی اروپای غربی و بسیج توانایی‌های این کشورها در مقابل دو ابرقدرت روز، قدرت نمایی کند. بنابراین

¹Charles de Gaulle

"اروپاگرایی" محور اصلی ارتقای موقعیت و جایگاه فرانسه در نظام بین الملل محسوب می‌شد. این کشور بر خلاف انگلستان چندان روی خوشی به تلاش‌ها و سیاست‌هایی که تحت عنوان فراآتلانتیک‌گرایی برای نزدیکی اروپا به آمریکا صورت می‌گرفت، نشان نمی‌داد (ایوبی وملاقیدی، ۱۳۸۷: ۴۹).

این اندیشه‌ها تحت عنوان گلیسم، کم و بیش در سیاست خارجی فرانسه در دوره ریاست جمهوری‌های بعدی تاثیر داشت. سارکوزی پیش از آنکه به ریاست جمهوری برسد علاقه خود را به عادی سازی روابط فرانسه با کاخ سفید ابراز نمود. طوری که پیش از آنکه به مقام ریاست جمهوری برسد در کتابی به خود لقب ساکو-آمریکایی داد. وی در آن کتاب از آمریکا تمجید نمود و در رابطه با آمریکا این گونه می‌نویسد: «من تحرک اجتماعی جامعه آمریکا را ستایش میکنم ... من می‌خواهم رابطه آمریکا با فرانسه را گسترش دهم ...، موقعیت ما بسیار خاص است ما در مقابل کشوری قرار داریم که هیچ گاه بطور مستقیم با آن وارد جنگ نشده‌ایم بلکه در مواقع خطرناک به کمک ما آمده و از ما دفاع کرده است، هم چنین ما دارای یک سیستم مشترک دموکراسی و اصول و ارزش‌های مشترک می‌باشیم که این در نزدیکی دو کشور عامل بسیار مهمی می‌باشد ... ملت فرانسه علاقه بسیاری دارد که رفتارهای اجتماعی آمریکا را بشناسند. ما درباره کشوری صحبت می‌کنیم که اولین قدرت اقتصادی و نظامی جهان می‌باشد. بطور کلی ما با آمریکا بسیار نزدیک هستیم هر دو ما در یک مسیر هستیم و در یک اقیانوس با یکدیگر قایقرانی می‌کنیم. بنابراین لازم نیست که کسی یک استراتژیست بزرگی باشد تا این مسئله را که به نفع ماست که رابطه نزدیکی با این کشور داشته باشیم را، درک کند» (Van Herpen, 2008: 1). سارکوزی بهترین دوست فرانسه را آمریکا می‌داند، به همین جهت پیش از انتخابات به دیدار بوش رفت و پس از آن که به ریاست جمهوری فرانسه انتخاب شد نخستین تلگراف تبریک از طرف بوش دریافت کرد رئیس جمهور آمریکا گفت: بسیار خرسند است که آقای سارکوزی گفته، که همیشه در کنار آمریکا است (تاراجی، ۱۳۸۶: ۴۶-۴۷).

سارکوزی تلاش کرده است مناسبات کشورش با آمریکا را بویژه در زمینه همکاری در قالب اتحاد آتلانتیک و افزایش توانمندی تجهیزاتی و عملیاتی ناتو و موضوعاتی هم چون مبارزه با تروریسم، مسائل خاورمیانه و منع سلاح‌های کشتار جمعی افزایش دهد.

بدین ترتیب در دوره سارکوزی در کنار استمرار سیاست‌های اروپایی، شاهد عادی سازی روابط فرا آتلانتیک هستیم. سارکوزی ضمن اراده برای هویت بخشی به ساختار امنیت و دفاع اروپایی به اهمیت روابط میان فرانسه و آمریکا و تقویت نقش کشورش در ناتو تاکید کرده است. از این رو تغییراتی در سیاست خارجی فرانسه رخ داده است. این پژوهش به بررسی این تغییرات و تاثیر نگرش و نظریات سارکوزی در این تغییرات می‌پردازد.

اهداف پژوهش

تاکنون سیاست خارجی فرانسه بر اساس نظریه‌های سیستمی روابط بین الملل، که بر اساس این نظریه‌ها ساختار نظام بین الملل بر رفتار و سیاست خارجی کشورها تاثیر گذار است بیان شده است. این پژوهش در پی آن است که از منظری دیگر، یعنی تاثیری که ذهنیت و اندیشه‌های تصمیم گیرندگان می‌تواند بر سیاست خارجی و رفتار واحدها داشته باشد، به بررسی سیاست خارجی فرانسه بپردازد.

روش پژوهش و تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش تبیینی _ مقایسه‌ای می‌باشد. با توجه به این که موضوع مبنی بر بررسی تاثیر اندیشه‌ها بر سیاست خارجی می‌باشد، روش تحلیلی می‌باشد و از آنجایی که مقایسه نیز صورت می‌گیرد، مقایسه‌ای می‌باشد. نوع روش مطالعه مقایسه‌ای، روشی است که به دنبال آن دسته از تفاوت‌هایی که وجود دارد می‌باشد. البته در این میان به برخی مشابهت‌ها نیز اشاره می‌شود.

روش جمع آوری اطلاعات

روش جمع آوری اطلاعات در این پژوهش بر اساس شیوه کتابخانه‌ای می‌باشد. در این راستا کوشش شده است تا ضمن استفاده از کتابها، از مقاله‌های مجله‌های معتبر نیز استفاده شود. در برخی موارد از منابع اینترنتی نیز استفاده شده است.

سوال اصلی پژوهش

ارزش‌های حاکم بر ذهنیت دوگل و سارکوزی چه تاثیری بر سیاست خارجی فرانسه داشته است؟

فرضیه اصلی پژوهش

ارزش‌های حاکم بر ذهنیت دوگل تقویت اروپاگرایی در سیاست خارجی فرانسه را بدنبال داشت و تغییر نگرش سارکوزی موجب تقویت گرایش آتلانتیک گرایانه در سیاست خارجی فرانسه شده است.

متغیرها

الف متغیر مستقل: ارزش‌های حاکم بر ذهنیت دوگل / نگرش سارکوزی

ب:متغیر وابسته: سیاست خارجی فرانسه

شاخص‌های متغیرها

الف) شاخص‌های متغیر مستقل:

نگرش سارکوزی	ارزش‌های اکم بر ذهنیت دوگل
اعتقاد به مفهوم قدرت نسبی	آزادی عمل از دو بلوک و تشکیل مرکز قدرت سومی دراروپا (اعتقاد به شکل‌گیری اروپای مستقل به رهبری فرانسه)
توجه به نقش لندن در پیشبرد دفاع مستقل اروپایی	دور ساختن انگلیس از پروژه اروپایی
مکمل بودن ناتو و دفاع اروپایی	حفظ استقلال و حاکمیت فرانسه

ب) شاخص‌های متغیر وابسته:

تقویت گرایش آتلانتیک گرایانه	تقویت اروپاگرایی
بازگشت به ساختار یکپارچه نظامی ناتو	خروج فرانسه از ساختار نظامی ناتو
تحولات در روابط با انگلیس	مخالفت با عضویت انگلیس در بازار مشترک
همراهی با مواضع آمریکا در خاورمیانه از قبیل: ۱. روابط با اسرائیل ۲. موضوع هسته‌ای ایران ۳. مناقشه فلسطین و اسرائیل ۴. عراق	اتخاذ سیاست‌های مستقلانه در قبال خاورمیانه: اتخاذ سیاست‌های عربی بعد از جنگ شش روزه
تعهد پذیری افزونتر در افغانستان	مخالفت با اعمال قدرت آمریکا در ویتنام جنوبی مخالفت با اقدامات واشنگتن در دولت جدید پاتریس لومومبا
عملیات نظامی در لیبی	مخالفت با پیاده شدن نیروهای انگلیس و آمریکا در لبنان و اردن هاشمی

تعریف مفاهیم

سیاست خارجی

سیاست خارجی، عبارتست از یک استراتژی یا یک رشته اعمال از پیش طرح‌ریزی شده توسط تصمیم‌گیرندگان حکومتی که مقصود آن دستیابی به اهدافی معین، در چهارچوب منافع ملی و در محیط بین‌المللی است. به‌طور خلاصه می‌توان گفت که سیاست خارجی شامل تعیین و اجرای یک سلسله اهداف و منافع ملی است که در صحنه‌ی بین‌المللی از سوی دولت‌ها انجام می‌پذیرد. سیاست خارجی می‌تواند ابتکار عمل یک دولت و یا واکنش آن در قبال کنش دیگر دولت‌ها باشد (مقتدر، ۱۳۵۸: ۳۲-۳۱).

و در تعریفی دیگر می‌توان این‌طور تعریف کرد که: جهتی را که یک دولت بر می‌گزیند و در آن از خود تحرک نشان می‌دهد و نیز شیوه‌ی نگرش دولت را نسبت به جامعه‌ی بین‌المللی، سیاست خارجی می‌گویند (خوشوقت، ۱۳۷۵: ۱۴۵). از نظر هالستی بین سه واژه سیاست خارجی، سیاست بین‌الملل و روابط بین‌الملل تفاوت وجود دارد، و این تمایز به‌طور کلی به تفاوت میان هدف‌ها و اقدامات (تصمیمات و خط‌مشی‌ها) یک دولت یا دولت‌ها، و کنش‌های متقابل میان دو یا چند دولت ارتباط پیدا می‌کند. اگر در تحلیل خود به اقدامات یک دولت در قبال محیط خارج و شرایط معمولاً داخلی موثر در تعیین اقدامات مزبور بپردازیم اساساً به سیاست خارجی توجه کرده‌ایم. اما اگر به آن اقدامات فقط به منزله‌ی جنبه‌ای از الگوی اقدامات یک دولت و واکنش‌ها یا پاسخ‌های دیگران بپردازیم، به سیاست بین‌الملل یا روندهای کنش متقابل دو یا چند دولت می‌نگریم. و اصطلاح روابط بین‌الملل به‌صورت متمایز از سیاست بین‌الملل و سیاست خارجی، می‌تواند به همه‌ی شکل‌های دولتی و غیر دولتی کنش متقابل اعضای جوامع مختلف اطلاق شود. مطالعه‌ی روابط بین‌الملل در برگیرنده‌ی تحلیل سیاست‌های خارجی یا روندهای سیاسی میان ملت‌ها نیز هست (هالستی، ۱۳۷۳: ۳۱-۳۳).

سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو)^۱

ناتو که گاهی از آن به عنوان ائتلاف آتلانتیک یاد می‌شود، در سال ۱۹۴۹ بوجود آمد و وظیفه آن حفظ امنیت اروپای غربی است (مرکز فرماندهی ناتو در بروکسل واقع شده است). به‌طور مشخص، وظیفه ناتو، پاسداری از آزادی و امنیت اعضای آن، حفظ ثبات در منطقه اروپا - آتلانتیک، مدیریت و پیشگیری از بحران‌های بین‌المللی، انجام وظیفه به عنوان شورای مشورتی در زمینه مسائل امنیتی اروپا و نهایتاً، دفاع از

¹North Atlantic Treaty Organization (NATO)

ارزش‌های سازمان ملل، ترویج دموکراسی، حقوق بشر و حقوق بین الملل می‌باشد. ناتو اساساً یک سازمان دفاع دسته جمعی است و حمله نظامی به هر یک از اعضا، حمله به تمامی اعضا به شمار می‌آید.

پیمان اصلی ناتو در ۴ آوریل ۱۹۴۹ در واشنگتن امضاء شد و در آگست همان سال به مرحله اجرا رسید. دوازده کشور شامل: ایالات متحده، کانادا، انگلستان، فرانسه، کشورهای بنلوکس، ایتالیا، نروژ، ایسلند، دانمارک و پرتغال این پیمان را امضاء کردند. از آن زمان تا کنون اعضا ناتو افزایش پیدا کرده است. برای نمونه، ترکیه (سال ۱۹۵۲)، یونان (۱۹۵۲)، آلمان (۱۹۵۵)، اسپانیا (۱۹۸۲)، جمهوری چک، لهستان و مجارستان (۱۹۹۷) بدان پیوستند. علت برپایی ناتو نه تنها جلوگیری از حمله نظامی شوروی به اروپا بلکه از میان بردن نگرانی اروپای غربی از بازگشت دوباره آلمان به سیاست‌های نظامی‌گری بود (گریفیتس و اوکلان، ۱۳۸۸: ۴۱۸).

سیاست دفاعی و امنیتی اروپا (ESDP)^۱

سیاست دفاعی و امنیتی اروپا (ESDP)، شاخه نظامی سیاست خارجی و امنیتی مشترک اروپایی (CFSP)^۲ می‌باشد. به دنبال آشکار شدن ضعف نظامی اروپا به ویژه به دنبال بحران بالکان در دهه ۱۹۹۰ میلادی و لزوم اتکا اروپای به ظرفیت‌های نظامی ناتو جهت مقابله با بحران در اروپا، به موجب معاهده آمستردام که در تاریخ ۲ اکتبر ۱۹۹۷ به تصویب رسید و از اول ماه مه ۱۹۹۹ به مورد اجرا گذاشته شد، سیاست امنیتی و دفاعی اروپا شکل گرفت. ساختار نهادی ESDP در ژوئن ۱۹۹۹ و در جریان اجلاس کلن، طراحی شد و پس از اصلاحاتی در دسامبر ۱۹۹۹ در جریان اجلاس هلسینکی به تصویب رسید. سپس دوره اجرایی آزمایشی آن از مارس ۲۰۰۰ آغاز شد و در نیمه سال ۲۰۰۱ دائمی شد. اعضای ESDP عبارتند از: اتریش، بلژیک، بلغارستان، قبرس، جمهوری چک، دانمارک، استونی، فنلاند، فرانسه، آلمان، یونان، مجارستان، ایتالیا، ایرلند، لتونی، لیتوانی، لوگزامبورگ، مالت، هلند، لهستان، پرتغال، رومانی، اسلواکی، اسلونی، اسپانیا، سوئد و انگلستان. هدف از آن بکارگیری ظرفیت‌های عملیاتی معتبر بود تا بتواند پشتوانه سیاست خارجی و امنیتی مشترک قرار گیرد. در واقع سیاست امنیتی و دفاعی اروپا به اتحادیه این امکان را می‌دهد که از ابزارهای نظامی و یا غیر نظامی با هدف پیشگیری از منازعات و مدیریت منازعات بین المللی استفاده کند. سیاست امنیتی و دفاعی اروپا به معنای ایجاد یک ارتش اروپایی نیست بلکه هدف آن ایجاد ظرفیت نمایش قدرت و حل و فصل منازعات است که برای تحقق اهداف سیاست خارجی و امنیتی مشترک ضروری می‌باشد. در چارچوب سیاست امنیتی و دفاعی اروپایی نیروهای مسلح ملی تحت کنترل فرماندهی‌های ملی باقی می‌مانند و جز طی مدت ماموریت توسط فرماندهی عالی نظامی هدایت نمی‌شوند (پوراسمعیلی، ۱۳۸۹: ۴).

^۱Europe Security and Defence Policy (ESDP)

^۲European Common Foreign and Security Policy (CFSP)

آتلانتیک گرایی^۱

آتلانتیسم به معنای همکاری میان غرب اروپا و شمال آمریکا، با توجه به مسائل سیاسی، اقتصادی و دفاع با هدف حفظ امنیت کشورهای شرکت کننده و حفظ ارزش هایی که آنها را متحد می کند (دموکراسی، آزادی فردی و حکومت قانون) است (<http://ro.wikipedia.org>, ۱۳۹۰/۱۰/۲۷)

قدرت نسبی^۲

این مفهوم توسط پیر هاسنر^۳ ابداع شده است در مقاله‌ای در سال ۲۰۰۷ از وی، قرن ۲۱ به عنوان قرنی که در آن هیچ دولت و هیچ سازمان / نهادی قادر نخواهد بود به تحمیل قوانین خود، معرفی شده است. این امر میتواند یک سیستم مشارکت ناقص را بوجود آورد.

سارکوزی از این مفهوم استفاده کرده است، با توجه به نظر سارکوزی جهان چند قطبی به صورت یک وضع بد خیمی که تمایل دارد به "برخورد قدرت‌های بزرگ" ساخته شده، به منظور اجتناب از توسعه یک جهان چند قطبی خصومت آمیز، سارکوزی در سخنرانی خود تاکید کرد که در قرن ۲۱، اتحادیه اروپا به عنوان یک بازیگر جهانی است که با مشارکت تعیین کننده در راه بازسازی نظم جهانی عادلانه‌تر و موثرتر، قدرتمند و توانا خواهد شد. وی در سخنرانی آگوست ۲۰۰۸ در جمع سفیران فرانسه اعلام کرد که قرن ۲۱ با حرکت به سمت "قدرت نسبی" مشخص می‌شود. دوگل و شیراک مفهوم "چند قطبی" را به عنوان یک راه چاره در برابر ابر قدرت‌ها می‌دانستند، واکنش سارکوزی به این رقابت شدید بین قدرت‌ها، مفهوم "قدرت نسبی" بود (28-Holm,2009:26).

گلیسم

به سلسله رهیافتها، آرزوها و روش‌های شارل دوگل رجل سیاسی- نظامی فرانسه (۱۹۷۰-۱۸۹۰) اطلاق می‌شود که می‌توان آن‌ها را از خاطرات، سخنرانی‌ها، بیانات، نشست‌های مطبوعاتی و خط مشی‌های سیاسی وی در طی حکومتش به عنوان نخستین رئیس جمهوری پنجم در سال ۱۹۵۸، استخراج کرد. گلیسم در مجموع بر سیاست‌های ناسیونالیستی، سیاست خارجی مستقل، رهبری و مرکزگرایی سنتی فرانسه، اخلاقیات وابسته به کلیسای کاتولیک رم، امنیت نظامی، ثبات سیاسی، رشد اقتصادی و حمایت از سرمایه داری تاکید دارد (بابایی، ۱۳۸۷: ۴۹۹-۴۹۸).

¹Atlantism

²Relative power

³Pierre Hassner

بررسی آثار و متون پژوهش

منابع موجود در این زمینه به دو دسته تقسیم می‌شوند یکسری منابعی هستند که در نگارش سیاست خارجی دوگل موثر بوده‌اند از قبیل:

۱. کتاب "خاطرات امید" نوشته شارل دوگل در سال ۱۳۴۹، این کتاب دربرگیرنده اندیشه‌های دوگل است لذا برای فهم ذهنیت دوگل استفاده از این کتاب حائز اهمیت است. مثلاً دوگل اهداف خود را در این کتاب به این صورت بیان می‌کند: «نقشه من این بود که پای فرانسه را نه از پیمان آتلانتیک، بلکه از سلطه آمریکا که به موجب پیمان مزبور به همه فرماندهی می‌کرد، کنار بکشم، با هریک از دول بلوک شرقی مناسباتی برقرار سازم، ابتدا با روسیه روابطی بوجود آورم که بتواند ضامن راحتی و آسایش ما باشد، سپس به همکاری با این دولت مبادرت ورزم، بعد هم، به همین نحو با چین رفتار نمایم. و بالاخره فرانسه را بنحوی از اقدامات اتمی برخوردار سازم که هیچ دولت نتواند بدون خطر بر داشتن زخمی مهلک بر پیکر خویش بما حمله کند».

۲. کتاب "یک بستر و دو رویا" نوشته آندره فونتن ترجمه عبد الرضا هوشنگ مهدوی، در سال ۱۳۶۲، فصل ۴ این کتاب تحت عنوان "مزاحم دنیا" سیاست خارجی فرانسه را به صورت، قرار گرفتن فرانسه علیه سلطه جویبی دو ابر قدرت، خروج فرانسه از پیمان آتلانتیک و سیاست‌های دوگل در قبال مسکو، مورد بررسی قرار داده است. در فصل ۵ نیز تحت عنوان "نادرست ترین شعارها"، به بیان سیاست‌های خاورمیانه‌ای دوگل، در واقع سیاست‌هایی را که دوگل در قبال اسرائیل پس از جنگ شش روزه اتخاذ کرد، می‌پردازد.

۳. مقاله "جلوه‌هایی از میهن دوستی آرمانگرایانه ژنرال دوگل در سیاست خارجی" نوشته دکتر حجت الله ایوبی و هاجر السادات اسکویی، در شماره ۳ و ۴ فصلنامه سیاسی - اقتصادی سال ۱۳۸۹، در این مقاله تاکید شده بر این که، رفتار سیاسی دوگل بر خاسته از اندیشه‌های میهن دوستانه اوست و سیاست‌های اروپایی و جهان سومی دوگل ریشه در برداشت او از ملی‌گرایی فرانسه دارد و در این نوشتار از پنجره ملی‌گرایی دوگل، جلوه‌هایی از سیاست خارجی‌اش نیز بررسی شده است.

دسته دوم منابعی هستند که در نگارش سیاست خارجی سارکوزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. از قبیل:

۱. مقاله "سیاست‌های فرآتلانتیک فرانسه و چند جانبه‌گرایی با تاکید بر همکاری آمریکا و فرانسه در خاورمیانه" نوشته دکتر حجت الله ایوبی و علیرضا ملاق‌دیمی، در شماره ۴ فصلنامه تخصصی علوم سیاسی و روابط بین الملل، سال ۱۳۸۷، این مقاله اشاره می‌کند به اینکه در ساختار نظام دو قطبی، دوگل با فاصله‌گیری از دو قطب ایدئولوژیک وقت و سیاست‌های بین‌المللی آنها در صدد ایجاد قطب سومی برای تقویت چند جانبه‌گرایی و استقرار جهان چند قطبی بود. در همین راستا این کشور تلاش می‌کرد تا با یکپارچه سازی

اروپای غربی و بسیج توانایی‌های این کشورها در مقابل دو ابرقدرت روز، قدرت نمایی کند. بنابراین "اروپاگرایی" محور اصلی ارتقای موقعیت و جایگاه فرانسه در نظام بین الملل محسوب می‌شد. این کشور بر خلاف انگلستان چندان روی خوشی به تلاش‌ها و سیاست‌هایی که تحت عنوان فرآتلانتیک‌گرایی برای نزدیکی اروپا به آمریکا صورت می‌گرفت، نشان نمی‌داد. در این مقاله اشاره شده به اینکه استدلال سارکوزی و همفکران وی آن بود که فرانسه از هر جهت تجربه مخالفت با یکجانبه‌گرایی آمریکا را داراست و اکنون برای این کشور مسلم شده است که نه اعضای اتحادیه اروپایی، نه بسیاری از کشورهای جهان سوم و نه قدرت‌های متوسط دیگر در نظام بین المللی حاضر نیستند که هزینه مخالفت با سیاست‌های آمریکا در نظام بین المللی را پردازند. در چنین وضعیتی مخالفت فرانسه با آمریکا نه تنها هزینه‌های سیاست خارجی این کشور را افزایش می‌دهد بلکه بر نفوذ عملی فرانسه در شکل‌گیری تحولات بین المللی و نیز تاثیرگذاری بر مدیریت مسائل جهانی نیز اثرات منفی فراوانی خواهد گذاشت.

۲. مقاله "فاکتورهای موثر بر سیاست خارجی فرانسه و مسائل موجود در روابط فرانسه و ایالات متحده" نوشته بلکین^۱ در آوریل ۲۰۱۱، در این مقاله فاکتورهایی از قبیل دیدگاه جهانی^۲، چندجانبه‌گرایی^۳ و اتحادیه اروپا^۴ به عنوان فاکتورهای موثر در سیاست خارجی فرانسه بررسی شده است. هم چنین در این مقاله به مسائل موجود در روابط ایالات متحده و فرانسه از قبیل ماموریت ناتو در افغانستان عملیات نظامی در لیبی و برنامه هسته‌ای ایران و مبارزه با تروریسم مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع این مقاله به بررسی عوامل کلیدی که به سیاست خارجی فرانسه شکل می‌دهد، می‌پردازد و در بیان مسائل موجود در روابط با ایالات متحده، به جای گزارش جامع مسائل، به بیان برخی از نمونه‌های آنها از قبیل تلاش برای مقابله با برنامه هسته‌ای ایران می‌پردازد.

۳. سخنرانی سارکوزی در کنفرانس امنیتی مونیخ در سال ۲۰۰۹، بخش عمده‌ای از اندیشه‌های سارکوزی در این سخنرانی بیان شده است. سارکوزی در این سخنرانی تاکید کرده است که ما در یک جهانی از "قدرت‌های نسبی" هستیم و قرن ۲۱ شاهد ظهور قدرت‌ها است که می‌خواهند نظراتشان را بدهند و منافعی برای دفاع دارند. علاوه بر این، سارکوزی معتقد است، ما به این قدرت‌های تازه برای اعمال فشار بر متخصصان و دستیابی به صلح، نیاز داریم. در این کنفرانس سارکوزی تاکید می‌کند زمانی که قدرت‌های نسبی وجود دارد، همکاری و همبستگی لازم و ضروری است و قرن ۲۱ قرن همکاری و همبستگی خواهد بود. او در ادامه سخنرانی خود به اهمیت همکاری کشورش با انگلیس و اینکه اروپا تصمیم به ساختن اتحادیه اروپا و پیمان آتلانتیک گرفته است و صلح خود را بر اساس این دو رکن قرار داده است، اشاره می‌کند و معتقد است بحث

¹Paul Belkin

²A Global Perspective

³Multilateralism

⁴The European Union